

فصلنامه علمی پژوهشی
دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت
دوره ۱۵ / شماره ۲ (پیاپی ۵۸) / تابستان ۱۴۰۵
صفحه ۱۰۳ تا ۱۱۱

روابط میان ماکیاولیسم، سلطه اجتماعی و نگرانی اخلاقی: شواهدی از حرفه حسابرسی

میرامید یوسفی شارمی

گروه حسابداری، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران

omidyousefiii@gmail.com

مهدی مرادزاده فرد

دانشیار گروه حسابداری، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران (نویسنده مسئول)

moradzadehfard@yahoo.com

بهمن بنی مهد

استاد گروه حسابداری، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران

dr.banimahd@gmail.com

بهرام همتی

استادیار گروه حسابداری، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران

hemmati_b@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۰۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۹/۲۰

چکیده

ویژگی‌های اخلاقی و رفتاری افراد بر تصمیمات و قضاوت‌های آن‌ها اثرگذار است. هدف این پژوهش بررسی روابط میان ماکیاولیسم، سلطه اجتماعی و نگرانی اخلاقی در حرفه حسابرسی است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه حسابداران رسمی شاغل در سازمان حسابرسی و موسسات خصوصی عضو جامعه حسابداران رسمی بوده که تعداد ۳۰۶ نفر از اعضای جامعه به عنوان نمونه آماری، با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شده‌اند. برای گردآوری داده‌ها، از پرسش‌نامه و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از معادلات ساختاری استفاده شده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد، ماکیاولیسم بر سلطه اجتماعی تأثیری مثبت و معنی‌دار و بر نگرانی اخلاقی تأثیری منفی و معنی‌دار دارد. همچنین سلطه اجتماعی نیز تأثیری منفی و معنی‌دار بر نگرانی اخلاقی دارد. به عبارت دیگر، با افزایش تمایلات ماکیاولیسمی و سلطه اجتماعی در حساب‌رسان، نگرانی اخلاقی در آن‌ها کاهش می‌یابد. با توجه به اهمیت اخلاق در حرفه حسابرسی، یافته‌های این پژوهش می‌تواند برای برنامه‌ریزی سیاست‌گذاران حرفه حسابرسی در راستای رعایت اخلاق حرفه‌ای سودمند واقع شود.

واژه‌های کلیدی: ماکیاولیسم، سلطه اجتماعی، نگرانی اخلاقی، حرفه حسابرسی.

۱- مقدمه

وظیفه اصلی حسابرسان اطمینان بخشی به سرمایه گذاران و اعتباردهندگان درباره صحت اطلاعات ارائه شده در گزارش های مالی است. حسابرسان برای این منظور نه تنها باید متعهد به اجرای استانداردهای حرفه‌ای باشند، بلکه باید نگرش حرفه-گرایانه داشته باشند. این در حالی است که تحول مهیج حرفه حسابداری به سمت بازارگرایی و بحث در خصوص این تغییر، موجب شده تا حرفه حسابرسی به سمت خدمات منفعت‌طلبانه میل کند. به عبارت دیگر، نتایج تحقیقات گذشته نشان می‌دهد، خدمات حسابرسی به عنوان خدمات حرفه‌ای مانند یک محصول توسط موسسات حسابرسی فروخته می‌شود و به نظر می‌رسد بازارگرایی در حرفه حسابرسی به حدی نهادینه شده که بخش اعظم هویت حرفه حسابرسی و حسابداری را در بر گرفته و افراد شاغل در حرفه از رسالت اصلی خود خارج شده‌اند (پیکارد^۱، ۲۰۱۶). مطالعات گذشته در حوزه بازار حسابرسی کشور نشان می‌دهد عشق به پول و مشتری‌مداری با رقابتی شدن بازار حسابرسی، رونق یافته است. احتمالاً این امر موجب می‌شود تا حسابرسان به فروش اظهار نظر روی آورند و منافع فردی خود را به منافع عموم ترجیح دهند (مشهدی و همکاران، ۱۳۹۸). تعلیق برخی از شرکای موسسات حسابرسی از سوی کمیته انضباطی جامعه حسابداران رسمی خود گواهی بر ادعا است. در تایید این موضوع، باقرزادگان و همکاران (۱۴۰۱) عقیده دارند تفکر نئولیبرالیسم در اقتصاد ایران در سال‌های اخیر، باعث شده است تا منافع شخصی در مقایسه با منافع عموم در حسابرسان، در اولویت قرار گیرد و قضاوت اخلاقی در حرفه حسابرسی رو به افول رود. هم چنین شواهد نشان می‌دهد برخی از موسسات حسابرسی برای افزایش سهم بازار، به ادغام با موسسات دیگر روی آورده‌اند (صفرزاده و همکاران، ۱۴۰۲).

آنچه در مطالعات اشاره شده در بالا، مورد توجه پژوهشگران داخلی قرار نگرفته است و می‌توان آن را به عنوان خلاء پژوهشی در نظر گرفت، بررسی نگرانی اخلاقی حسابرسان و ارتباط آن با رفتارهای سلطه‌طلبانه و ماکیاولیسمی حسابرسان می‌باشد. با توجه به اهمیت رعایت اخلاق در حرفه حسابرسی، هم‌چنین فقدان پژوهش کافی در این خصوص، این انگیزه در میان نویسندگان مقاله حاضر به وجود آمد تا ارتباط میان ماکیاولیسم، سلطه اجتماعی و نگرانی اخلاقی را مورد بررسی قرار دهند. از این رو، این پژوهش به دنبال آن است تا پاسخی برای این سؤال پیدا کند که اثرات متقابل ماکیاولیسم، سلطه اجتماعی و نگرانی اخلاقی در حسابرسان چگونه چیست؟ با

توجه به اهمیت اخلاق و رفتارهای اخلاقی در حرفه حسابرسی، هدف این پژوهش در درجه اول بررسی سطح ماکیاولیسم و سلطه اجتماعی حسابرسان و در درجه دوم بررسی میزان تاثیرگذاری آن‌ها بر نگرانی اخلاقی حسابرسان شاغل در حرفه حسابرسی است. دستاوردها و ارزش افزوده علمی پژوهش حاضر را می‌توان به شرح زیر برشمرد: اولاً یافته‌های این پژوهش می‌تواند موجب بسط و گسترش مبانی نظری در حوزه پژوهش های رفتاری در حسابرسی گردد و می‌تواند شکاف مربوط به ارتباط بین رشته‌ای بین حسابرسی و روانشناسی را تا حدودی بر طرف نماید. ثانیاً شواهد این پژوهش، اطلاعات سودمندی از سطح ماکیاولیسم، سلطه اجتماعی، نگرانی اخلاقی و ارتباط میان آن‌ها در اختیار سیاست گذاران و قانون گذاران حرفه حسابرسی قرار دهد. در ادامه، ابتدا مبانی نظری پژوهش آورده می‌شود و سپس روش شناسی پژوهش معرفی و در نهایت یافته‌های پژوهش و نتیجه گیری ارائه می‌گردد.

۲- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

۲-۱- ماکیاولیسم

ماکیاولیسم به معنای بکار بردن روش‌های غیراخلاقی برای رسیدن به اهداف شخصی است. در واقع ماکیاولیسم یک ویژگی شخصیتی بوده و به معنای نفوذ و سلطه یک شخص بر افراد یا گروه‌های مختلف به منظور رسیدن به اهداف شخصی است. افرادی که از درجه بالایی از ماکیاولیسم برخوردار هستند برای دستیابی به اهداف مدنظر خود، افراد و گروه‌های مختلف را به سلطه درآورده و از طریق مدیریت بر آنان خواسته‌های خود را برآورده می‌کنند (فرقان دوست حقیقی و همکاران، ۱۳۹۲). ماکیاولیسم در مطالعات مربوط به تصمیم‌گیری‌های اخلاقی به طور گسترده مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج تحقیقات گذشته نشان می‌دهد که افراد با درجه ماکیاولیسم بالا اشتباهات خود را کمتر گزارش می‌کنند و بیشتر به دنبال رفتارهای غیراخلاقی هستند. مطالعات رفتاری در حوزه گزارش‌گری مالی نیز نشان داده است که افراد دارای ویژگی ماکیاولیسم، تمایل بیشتری به رفتارهای غیراخلاقی و همچنین بیش‌نمایی سود دارند. از این رو، ماکیاولیسم به عنوان یک ویژگی تاریک شخصیت، بر جهت‌گیری اخلاقی حسابداران و حسابرسان موثر است (صادقیان و همکاران، ۱۳۹۸).

^۱ Picard

۲-۲- سلطه اجتماعی

جهت گیری سلطه اجتماعی به عنوان میزان تمایل و حمایت افراد از سلسله مراتب گروهی و تسلط گروه های فرودست توسط گروه های برتر تعریف می شود. افرادی که تمایل به سلطه اجتماعی بالا دارند، مایل هستند تا روابط اجتماعی به صورت سلسله مراتبی، سازماندهی گردد. زیرا این امر موجب ایجاد انگیزه و ارتقای موقعیت برتر فرد یا گروه خاصی می شود. بنابراین، می توان گفت کسانی که سلطه اجتماعی بالا دارند معمولاً به عضویت نهادها در می آیند. آن ها نقش هایی را انتخاب می کنند که نابرابری اجتماعی را حفظ یا افزایش دهد. اما افرادی که سلطه اجتماعی پایین تری دارند، خود را متعلق به نهادها می دانند و نقش هایی را انتخاب می کنند که نابرابری را کاهش دهد. افراد با تمایل سلطه اجتماعی بالا، دنیا را یک بازی برد و باخت می دانند. به عقیده آن ها اگر موفق نشوند، افراد و گروه دیگری موفق خواهند شد. از این رو، این گونه افراد سعی می کنند تا موقعیت های برتر را اشغال نمایند، تا این موضوع منجر به ضرر دیگران و به نفع آن ها گردد. سلطه اجتماعی بالا موجب افزایش رفتارهای غیر اخلاقی می گردد. جهت گیری سلطه اجتماعی، محرک طیفی از نگرش های سیاسی-اجتماعی، از جمله محافظه کاری، اقتدارگرایی، تبعیض و تعصب است. مطالعات نشان داده است با افزایش سلطه اجتماعی مدیران، اقتدارگرایی مدیران افزایش و فاصله قدرت میان مدیران و کارکنان بیشتر می شود. این امر باعث می شود تعلق خاطر کارکنان به سازمان کاهش یابد. هم چنین در سازمان هایی که مدیران سلطه اجتماعی پایین دارند معمولاً کارکنان سازمان، به رهبران خود علاقه دارند و این امر اعتماد به نفس و وفاداری کارکنان به سازمان را افزایش و رفتارهای غیر اخلاقی کارکنان را کاهش می دهد (بدی^۱، ۲۰۲۰). پژوهش های انجام شده در حوزه مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت نشان می دهد که سلطه یک گروه از ذینفعان بر رابطه میان شرکت و ذینفعان آن، باعث تضعیف منافع سایر گروه های ذینفع می گردد (ملکی و همکاران، ۱۴۰۱).

۳-۲- نگرانی اخلاقی

نگرانی اخلاقی ترکیبی از پاسخ های شناختی، عاطفی-رفتاری و هیجانی-ذهنی است که با برانگیختگی و افکار ستیزه جویانه همراه و در موقعیت های گوناگون و در مقابله با آسیب ها، تحقیرها یا بی عدالتی ها برانگیخته می شود. افراد با ویژگی نگرانی اخلاقی بالا در برابر بی عدالتی ها، تخلفات، ظلم، تبعیض، بی عدالتی ها و

ناهنجاری ها خشمگین می شوند و با آن مبارزه می کنند. مطالعات نشان داده اند که نگرانی اخلاقی در قضاوت ها و تصمیمات افراد اثر گذار بوده و موجب می شود تا افراد با نگرانی بالا تصمیمات اخلاقی تر در مقایسه با دیگران اتخاذ می نمایند (یوسفی شارمی و همکاران، ۱۴۰۱).

۴-۲- پیشینه پژوهش

۴-۲-۱- پیشینه داخلی

باقرآبادی و همکاران (۱۴۰۲) دریافتند که ماکیاولیسم رابطه ای منفی و معنی دار با هویت اخلاقی حسابرسان دارد. به عبارت دیگر با افزایش سطح ماکیاولیسم در حسابرسان، هویت اخلاقی کاهش می یابد. هم چنین آن ها به این نتیجه رسیدند که این کاهش در زنان بیشتر از مردان است. ملکی و نیکومرام (۱۴۰۲) دریافتند اشتغال حسابرسان در موسسات خصوصی حسابرسی ارتباط مستقیمی با منفعت طلبی ایشان دارد. به بیان دیگر، به دلیل وجود رقابت در بازار خصوصی حسابرسی، حسابرسان شاغل در بخش خصوصی بیشتر از حسابرسان شاغل در بخش دولتی دنبال منافع فردی خود هستند. رفاهی بخش و محمدی (۱۴۰۲) نشان دادند رابطه ای منفی و معنی دار میان شخصیت ماکیاولیسم و خشم اخلاقی در هر دو گروه حسابداران رسمی شاغل در بخش دولتی و بخش خصوصی وجود دارد. همچنین نتایج بیانگر این است که هر چه رتبه شغلی و سابقه حسابرسان شاغل در موسسات حسابرسی بخش خصوصی افزایش یابد، خشم اخلاقی آن ها نیز افزایش می یابد. باقرآبادی و نیکومرام (۱۴۰۲) طی پژوهشی نشان دادند رابطه مثبت و معنی دار میان هویت اخلاقی حسابرسان و تجاری سازی حرفه حسابرسی وجود دارد. هم چنین آن ها نشان دادند که با افزایش سطح اعتماد اجتماعی در حسابرسان، تجاری سازی حرفه حسابرسی به طور معنی داری کاهش می یابد. یوسفی شارمی و دیگران (۱۴۰۱) ارتباط میان خشم اخلاقی (نگرانی اخلاقی) با بی طرفی حسابرسان را مورد بررسی قرار دادند. نتایج پژوهش آن ها تایید می نماید که خشم اخلاقی رابطه معنی دار و مثبت با بی طرفی حسابرسان دارد. به بیان دیگر می توان گفت حسابرسانی که دارای خشم و نگرانی اخلاقی بیشتری دارند، از استقلال و بی طرفی بیشتری برخوردار بوده و اقدام به اخذ تصمیمات و قضاوت های عادلانه می نمایند. ملکی و همکاران (۱۴۰۱) دریافتند بی تفاوتی اخلاقی و سلطه اجتماعی میان زنان و مردان حسابرسی، حسابرسان سازمان حسابرسی و موسسات خصوصی حسابرسی و

^۱ Bedi

۲-۴-۲- پیشینه خارجی

جانکاه سیلوا و سیلوا^۱ (۲۰۲۳) طی مطالعه ای نشان دادند ویژگی های تاریک شخصیت یعنی ماکیاولیسم، خودشیفتگی و جامعه ستیزی در کارکنان موجب افزایش رفتارهای نارکارآمد در محیط کار خواهد شد و آنان را به سمت رفتارهای غیر اخلاقی سوق می دهد. دورن^۲ (۲۰۲۳) معتقد است که با ظهور مفهوم حرفه گرایی، افراد حرفه ای تمایل داشتند به دنبال کسب جایگاه اجتماعی باشند تا منفعت طلبی. حسابرسان نیز برای حفظ چهره حرفه ای خود تلاش کردند که تصویر آنها را به عنوان افراد حرفه ای نمایش داده شود و نه تاجر. اما با گسترش اقتصاد آمریکا و فراگیر شدن اخلاق مبتنی بر بازار در فرهنگ و دولت آمریکا، در یک سوم پایانی قرن بیستم، حسابرسان از حرفه گرایی به سمت منفعت طلبی و تجاری سازی حرفه تمایل پیدا کرده اند. التوز^۳ (۲۰۲۳) دریافت که مردان در مقایسه با زنان بی تفاوتی اخلاقی بیشتری دارند. به بیان دیگر نگرانی اخلاقی در مردان کمتر از زنان است. او هم چنین نشان داد با افزایش سطح سلطه اجتماعی در افراد بی تفاوتی اخلاقی در آن ها کاهش می یابد. به عقیده او بررسی سلطه اجتماعی کارکنان سازمان می تواند درک ما را درباره رعایت اخلاق توسط کارکنان را بهبود ببخشد. لالوت^۴ و همکاران (۲۰۲۲) طی پژوهشی به این نتیجه رسیدند که گرایش به سلطه اجتماعی، مسئولیت پذیری اجتماعی را در افراد کاهش می دهد. زیرا اشخاصی که سطح سلطه اجتماعی در آن ها بالا است معمولاً عدالت اجتماعی و برابری میان گروه های اجتماعی را قبول ندارند. شواهد پژوهش کیم و گوینت^۵ (۲۰۲۱) تایید می نماید سلطه و قدرت با عدم صداقت رابطه ای مستقیم دارد. به عقیده آن ها افزایش عدم صداقت باعث می شود تا افراد وظایف خود را به درستی انجام ندهند، هنجارهای اجتماعی را نقض نمایند و بی تفاوتی اخلاقی در آن ها تقویت گردد. اما، فلیشمن و لامرز^۶ (۲۰۲۰) در بررسی خود دریافتند قدرت، تمایل به ادغام شناخت و عاطفه، تمایل به تعمق در مورد نتایج (جهت گیری مشورتی) و تمایل به اتکا به قواعد اخلاقی در تصمیم گیری اخلاقی را افزایش می دهد. افراد صاحب قدرت تمایل دارند تا همه جوانب مشکلات اخلاقی را مشاهده نمایند و این باعث می شود عمیق تر در مورد موضوع مورد نظر فکر کنند. در عین حال، این موضوع ممکن است تصمیم گیری اخلاقی افراد صاحب قدرت را پیچیده تر و غیرقابل

همچنین میان حسابرسان با سطوح مختلف تحصیلی تفاوت معنی داری با هم ندارند. هم چنین آن ها تایید می نمایند که رابطه ای مثبت و معنی دار میان سلطه اجتماعی و بی تفاوتی اخلاقی حسابرسان وجود دارد. اما جنسیت، تجربه کاری، تحصیلات و محل اشتغال حسابرس رابطه معنی داری با بی تفاوتی اخلاقی ندارند. صادق پور و همکاران (۱۳۹۹) طی پژوهشی سلطه اجتماعی، ماکیاولیسم و دستکاری عاطفی را بر تمایل مدیران به مدیریت سود مورد بررسی قرار دادند. نتایج این پژوهش نشان می دهد سلطه اجتماعی، دستکاری عاطفی و ماکیاولیسم تاثیر مثبتی بر تمایل به مدیریت سود فرصت طلبانه دارد. حقیقی فشی و همکاران (۱۳۹۹) در بررسی تاثیر ابعاد هنجارهای اجتماعی و شخصی بر تمکین مالیاتی دریافتند عوامل اجتماعی بر تمکین مالیاتی تاثیر غیرمستقیم دارند. هنجارهای اجتماعی از طریق درونی سازی به واسطه هنجارهای شخصی و روانشناختی به طور غیرمستقیم بر تمکین مالیاتی تاثیرگذار است. حسینی و همکاران (۱۳۹۹) طی مطالعه ای از نمونه ای از حسابرسان شاغل در موسسات حسابرسی، نشان دادند تضعیف اجتماعی که یکی از شاخص های سلطه اجتماعی است بر سه مولفه از تردید حرفه ای یعنی ذهن پرشگر، وقفه در قضاوت و اعتماد به نفس حسابرسان تاثیر معنی دار و منفی می گذارد. اسمعیلی کمارعلیا و همکاران (۱۳۹۹) در این تحقیق تاثیر متغیرهای روانشناختی ماکیاولیسم و دستکاری هیجانی بر اجتناب مالیاتی در دو گروه از زنان و مردان حسابدار را مورد بررسی قرار می دهند. نتایج این تحقیق نشان می دهد در نمونه آماری زنان، ماکیاولیسم رابطه ای معنی دار با اجتناب مالیاتی ندارد. اما دستکاری هیجانی رابطه معنی دار و مثبت با اجتناب مالیاتی دارد. هم چنین در نمونه مردان، نتایج عکس است. در این نمونه، ماکیاولیسم رابطه ای مستقیم و معنی دار با اجتناب مالیاتی دارد. اما دستکاری هیجانی رابطه ای معنی دار با اجتناب مالیاتی ندارد. بنابراین می توان نتیجه گرفت که در هر دو گروه زنان و مردان حسابدار، تمایل به اجتناب مالیاتی وجود دارد. اما عوامل روانشناختی متفاوتی در ایجاد آن تاثیرگذار هستند. شعبان و همکاران (۱۳۹۵) اثر محافظه کاری اجتماعی و ماکیاولیسم بر استقلال حسابرس را بررسی کردند. یافته های آنان نشان داد که رابطه ای منفی و معکوسی میان ماکیاولیسم و درک حسابرسان درباره استقلال وجود دارد. اما محافظه کاری اجتماعی با رعایت استقلال توسط حسابرسان رابطه مستقیم و مثبتی دارد.

⁴ Lalot

⁵ Kim & Guinote

⁶ Fleischmann & Lammers

¹ Junça-Silva & Silva

² Doron

³ Althouse

رابطه (۱) فرمول کوکران برای تعیین حجم نمونه

$$n = \frac{Z^2 apq}{d^2}$$

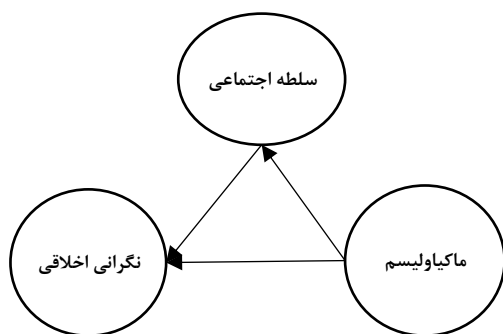
در این فرمول:

n = تعداد نمونه

$\frac{\alpha}{2}$
مقدار نرمال استاندارد یعنی $Z_{\frac{\alpha}{2}} = 1/96$

P=q=0/5
d=0/1

تعداد نمونه آماری به دست آمده مطابق با فرمول بالا ۹۶ می باشد که در این تحقیق تعداد ۳۱۰ پرسش نامه میان حسابداران رسمی شاغل در موسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی و سازمان حسابرسی به صورت تصادفی توزیع شد و تعداد ۳۰۶ پرسش نامه دریافت گردید. با توجه به قاعده حد مرکزی و نرمال بودن متغیرهایی که پرسش نامه آن ها را اندازه گیری می نماید، این تعداد از پرسش نامه کافی است. تجزیه و تحلیل داده ها بر اساس معادلات ساختاری بر اساس نرم افزار لیزرل انجام شده است. مدل مفهومی پژوهش نیز به صورت نمودار شماره ۱ ارائه می گردد.

نمودار شماره ۱: مدل پژوهش

فرضیه های پژوهش نیز به صورت زیر نوشته می شود:

- ۱) ماکیاولیسم در حسابرسان تاثیر معنی داری بر سلطه اجتماعی آن ها دارد.
- ۲) ماکیاولیسم در حسابرسان تاثیر معنی داری بر نگرانی اخلاقی آن ها دارد.
- ۳) سلطه اجتماعی در حسابرسان تاثیر معنی داری بر نگرانی اخلاقی آن ها دارد.

پیش بینی تر کند. براونچین^۱ و همکاران (۲۰۱۹) نشان دادند سلطه اجتماعی پیامدهایی چون خودشیفتگی، غرور متعصبانه، حس استحقاق، عدم احساس ترس، حس آسیب ناپذیری و انجام رفتارهای پر خطر غیر اخلاقی به همراه دارد که همه این پیامدها منجر به بروز رفتارهای غیر اخلاقی در افراد می گردد. هم چنین به عقیده شول^۲ و همکاران (۲۰۱۸) اشخاص با احساس قدرت و سلطه بالا، معمولاً رفتارهای تهاجمی و استثمارگر با زیردستان خود دارند. این دسته از اشخاص معمولاً قدرت را یک فرصت می دانند و از زیر بار مسئولیت شانه خالی می کنند. آن ها رفتارهای خودپسندانه دارند و در راستای منافع شخصی خود عمل می نمایند. رم و کان وی^۳ (۲۰۱۸) نشان دادند قضاوت اخلاقی افراد به ویژگی شناختی اجتماعی آن ها وابسته است. تعامل ویژگی های شخصیتی و اجتماعی موجب بروز رفتارهای اخلاقی در افراد می گردد.

۳- روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر، از منظر هدف؛ به عنوان تحقیقات کاربردی و از نظر روش و جمع آوری اطلاعات جزء پژوهش های توصیفی و از نوع پیمایشی می باشد. در بخش میدانی، اطلاعات گردآوری شده در یک محیط واقعی یعنی حسابرسان شاغل در سازمان حسابرسی و موسسات حسابرسی، از ابزار پرسشنامه با طیف لیکرت استفاده شده است. نمونه پژوهش متشکل از کل حسابرسان در دسترس به روش نمونه گیری غیر احتمالی (در دسترس) انتخاب شدند. پرسشنامه به صورت کاغذی تهیه شده و بین حسابرسان مورد نظر توزیع گردیده است. سوالات اصلی پژوهش، شامل ۱۶ سوال متغیر سلطه اجتماعی و ۲۰ سوال متغیر بی ماکیاولیسم و ۱۰ سوال نگرانی اخلاقی می باشد. برای اندازه گیری سلطه اجتماعی از پرسشنامه استاندارد پراتو^۴ و همکاران (۲۰۰۶) و برای سنجش ماکیاولیسم از پرسشنامه کریستی و جیس^۵ (۱۹۷۰، ۴)، استفاده شده است. این پرسش نامه شامل ۲۰ سوال است. هم چنین برای اندازه گیری نگرانی اخلاقی از پرسش نامه واکسلک^۶ و همکاران (۲۰۰۷)، استفاده می شود. جامعه آماری را حسابرسان شاغل در موسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی تشکیل می دهند که از میان آن ها تعداد ۳۰۶ نفر با استفاده از روش نمونه گیری در دسترس انتخاب شدند.

برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران با فرض جامعه آماری نامعلوم استفاده شده است:

⁴ Prato

⁵ Cristie & Geis

⁶ Wakslak

¹ Bronchain

² Scholl

³ Rom & Conway

۴- یافته های تحقیق

۴-۱- آمار توصیفی

داد. آزمون روایی همگرا با استفاده از روش تحلیل عاملی تاییدی، باید بارهای عاملی هر متغیر بیشتر از ۰/۴ و معنی دار باشد. هم چنین میانگین واریانس استخراج شده (AVE) نیز باید بیشتر از ۰/۴ باشد. آزمون پایایی متغیرهای پژوهش نیز با استفاده از روش پایایی ترکیبی (CR) باید مقدار به دست آمده بیشتر از ۰/۷ باشد تا از پایایی متغیرهای پژوهش نیز اطمینان حاصل نمود. جدول شماره ۳ نتایج تحلیل عاملی متغیرهای پژوهش را نشان می دهد. طبق این جدول، پرسش نامه های تحقیق برای اندازه گیری متغیر از روایی و پایایی مناسبی برخوردار هستند.

نمونه آماری این تحقیق ۳۰۶ نفر از افراد عضو جامعه حسابداران رسمی شاغل در سازمان حسابرسی و موسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی هستند که ۲۵۱ نفر از مشارکت-کنندگان مرد و ۵۵ نفر زن هستند. همچنین ۱۰۲ نفر از مشارکت-کنندگان شاغل در سازمان حسابرسی و ۲۰۴ نفر شاغل در بخش خصوصی هستند. از سوی دیگر ۹۰ نفر از مشارکت-کنندگان دارای رتبه شغلی سرپرست، ۹۹ نفر مدیر و ۱۱۷ نفر شریک هستند. آمار توصیفی متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق به شرح نگاره شماره ۱ است.

جدول شماره ۳: تحلیل عاملی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین واریانس استخراج شده	پایایی ترکیبی
سلطه اجتماعی	۰/۵۸۷	۰/۹۵۵
ماکیاولیسم	۰/۵۲۳	۰/۹۵۳
نگرانی اخلاقی	۰/۷۹۸	۰/۹۷۵

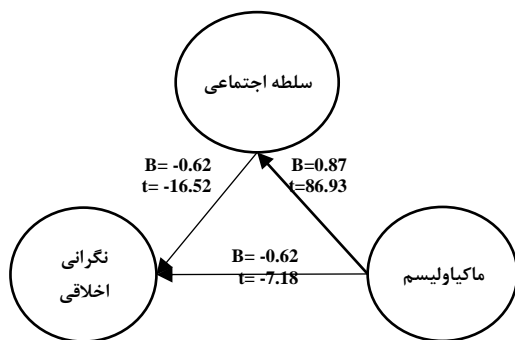
نتایج جدول شماره ۱ نشان می دهد که میانگین سلطه اجتماعی ۶۶/۱۳، ماکیاولیسم ۵۱/۷۶ و نگرانی اخلاقی ۶۵/۹۵ است. همچنین، میانه سلطه اجتماعی ۶۱/۵۰، ماکیاولیسم ۵۰ و نگرانی اخلاقی ۷۴ می باشد. به همین ترتیب انحراف معیار در سلطه اجتماعی ۳۲/۶۹۱، ماکیاولیسم ۱۵/۴۲۷ و نگرانی اخلاقی ۲۳/۸۳ است. از سوی دیگر، حداقل و حداکثر متغیر سلطه اجتماعی به ترتیب برابر با ۲۴ و ۱۳۶، ماکیاولیسم ۲۹ و ۸۷ و نگرانی اخلاقی ۱۲ و ۹۰ می باشد.

۴-۳- آزمون فرضیه ها

نتایج آزمون فرضیه در نمودار شماره ۲ و هم چنین جدول شماره ۴ نشان داده شده است.

جدول شماره ۲: آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

شرح	سلطه اجتماعی	ماکیاولیسم	نگرانی اخلاقی
میانگین	۶۶/۱۳	۵۱/۷۶	۶۵/۹۵
میانه	۶۱/۵۰	۵۰	۷۴
انحراف معیار	۳۲/۶۹۱	۱۵/۴۲۷	۲۳/۸۳
حداقل	۲۴	۲۹	۱۲
حداکثر	۱۳۶	۸۷	۹۰

نمودار شماره ۲: آزمون فرضیه

۴-۲- تحلیل عاملی متغیرهای پژوهش

قبل از آزمون فرضیه، ابتدا باید استفاده از آزمون تحلیل عاملی تاییدی، روایی و پایایی متغیرهای پژوهش را مورد آزمون قرار

جدول شماره ۴: خلاصه نتایج آزمون فرضیه ها			
فرضیه ها	ضریب مسیر	آماره t	وضعیت تایید یا رد فرضیه
اول	ماکیاولیسم → سلطه اجتماعی	0,87	تایید می شود
دوم	ماکیاولیسم ← نگرانی اخلاقی	-0,27	تایید می شود
سوم	سلطه اجتماعی ← نگرانی اخلاقی	-0,62	تایید می شود
Chi-Square = 758.24		P-Value = 0.000	RMSEA = 0.052

۵- بحث و نتیجه گیری

در این پژوهش روابط میان ماکیاولیسم، سلطه اجتماعی و نگرانی اخلاقی مورد بررسی قرار گرفت. شواهد این پژوهش نشان می‌دهد ویژگی ماکیاولیسم بر سلطه اجتماعی حسابرسان، تاثیر مثبت و معنی داری دارد. همچنین ارتباط میان ماکیاولیسم و نگرانی اخلاقی منفی و معنی دار است. همچنین رابطه میان سلطه اجتماعی و نگرانی اخلاقی نیز منفی و معنی دار می‌باشد. نتایج بیانگر آن است که با افزایش ویژگی ماکیاولیسم جهت‌گیری سلطه اجتماعی افزایش یافته و با افزایش ماکیاولیسم نگرانی اخلاقی کاهش می‌یابد. افزایش سلطه اجتماعی نیز نگرانی اخلاقی را در حسابرسان کاهش می‌دهد. در واقع هرچه ویژگی ماکیاولیسم حسابرسان بالاتر باشد، جهت‌گیری سلطه اجتماعی آنان نیز افزایش می‌یابد و با افزایش ماکیاولیسم و سلطه اجتماعی، نگرانی اخلاقی در آن‌ها کاهش خواهد یافت. به عبارت دیگر، حسابرسانی که نگرانی اخلاقی بالاتری دارند، ماکیاولیسم و سلطه اجتماعی در آن‌ها پایین خواهد بود. نتایج این پژوهش مطابق با پژوهش لالوت و همکاران (۲۰۲۲) و التوز (۲۰۲۳) می‌باشد. آن‌ها نشان دادند با سلطه اجتماعی موجب کاهش نگرانی اخلاقی و کاهش مسئولیت‌های اخلاقی می‌شود. هم چنین یافته‌های این پژوهش نتایج پژوهش جانکاه سیلوا و سیلوا^۱ (۲۰۲۳) را تایید می‌نماید. آن‌ها در پژوهش خود به این نتیجه رسیده بودند که ماکیاولیسم با رفتارهای نارکآمد و غیر اخلاقی کارکنان رابطه ای مستقیم دارد.

به عقیده نویسندگان این مقاله، شواهد این پژوهش، اهمیت مطالعات رفتاری در حرفه حسابرسی را روشن و برجسته می‌نماید. این نتایج می‌تواند، اطلاعات سودمندی به قانون‌گذاران حرفه حسابرسی درباره رابطه میان ماکیاولیسم، سلطه اجتماعی و نگرانی اخلاقی حسابرسان در راستای ارتقای اخلاق حرفه ای ارائه نماید. بر اساس یافته‌های این پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که اگر ویژگی‌های ماکیاولیسمی و سلطه طلبی در حسابرسان، تقویت گردد این موضوع باعث تقویت و گسترش رفتارهای غیر اخلاقی در راستای منافع شخصی آن‌ها خواهد شد. گرایش حسابرسان به افزایش منافع شخصی خود موجب کاهش اعتماد عموم به آن‌ها و حرفه حسابرسی خواهد شد و در نهایت اعتبار حرفه حسابرسی خدشه دار می‌شود. هم چنین این امر می‌تواند نقش حسابرسان در کاهش تعارض منافع میان گروه‌های مختلف را کم رنگ شود. لذا به جامعه حسابرسان رسمی پیشنهاد می‌گردد دستورالعمل و آیین نامه ای را برای نظارت بر رفتارها و ویژگی شخصیتی حسابرسان تدوین نماید.

این جامعه می‌تواند از طریق پرسش نامه ویژگی‌های تاریک شخصیت شرکای حسابرسی را اندازه گیری نموده و بعد از شناسایی حسابرسان با ویژگی‌های تاریک شخصیت، بر عملکرد آن‌ها در رعایت اخلاق نظارت بیشتری داشته باشند. از محدودیت‌های اساسی این پژوهش استفاده از ابزار پرسشنامه است که ممکن است پاسخ دهندگان سؤال‌ها را با دقت پاسخ نداده باشند، لذا تعمیم نتایج آن به نمونه‌های آماری دیگر باید با احتیاط صورت پذیرد.

فهرست منابع

- اسمعیلی کمار علیا، حسن؛ بنی مهد، بهمن؛ خردیار، سینا. (۱۳۹۹)، نقش جنسیت، ماکیاولیسم و دستکاری هیجانی در اجتناب مالیاتی، نشریه علمی حسابداری مدیریت، سال سیزدهم، شماره ۱۳، صص ۱-۱۲.
- باقرزادگان؛ رضا، مرادزاده فرد؛ مهدی، بنی مهد؛ بهمن و پورزمانی، زهرا. (۱۴۰۱). تاثیر نئولیبرالیسم بر قضاوت اخلاقی حسابرسان. نشریه علمی حسابداری و منافع اجتماعی، ۱۲(۴): ۱۱۵-۱۳۴.
- حقیقی فشی، شیرین؛ بنی مهد، بهمن؛ اوحدی، فریدون؛ همتی، بهرام. (۱۳۹۹). بررسی تاثیر ابعاد هنجارهای اجتماعی و شخصی بر تمکین مالیاتی، فصلنامه علمی پژوهش دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، سال نهم، شماره ۳۳، صص ۴۹-۵۱.
- حسینی، سید حسین؛ بنی مهد، بهمن؛ صفری، زهرا. (۱۳۹۹)، بررسی تاثیر دیدگاه‌های تردید حرفه ای حسابرسان بر ارزیابی ریسک تقلب، با توجه به اثر مداخله کنندگی مهارت ارتباطی و تضعیف اجتماعی، دانش حسابداری، سال ۱۱، شماره ۲، صص ۷۱-۱۰۵.
- رفاهی بخش سمانه، محمدی مهدی. تاثیر ماکیاولیسم بر خشم اخلاقی حسابرسان رسمی: مقایسه تطبیقی بخش دولتی و خصوصی. دو فصلنامه حسابداری ارزشی و رفتاری. ۱۴۰۱؛ ۸(۱۴): ۲۲۳-۲۵۰.
- شعبان، رضوان؛ بنی مهد، بهمن؛ رویایی، رضوانعلی. (۱۳۹۶)، اثر محافظه کاری اجتماعی و ماکیاولیسم بر استقلال حسابرسان، دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، شال ششم، شماره ۲۲، صص ۷۵-۸۶.
- صادق پور، حسن؛ مرادزاده فرد، مهدی؛ همتی، بهرام. (۱۳۹۹)، نقش متغیرهای تسلط اجتماعی، ماکیاولیسم و

¹ Junça-Silva & Silva

- Cristie, R., and F. L. Geis. 1970. *Studies in Machiavellianism*. New York, NY: Academic Press
- Doron, M.E., (2023) Reputation and commercialism: Did accounting have a golden age? The US audit profession 1929–1990, *Journal of Accounting and Public Policy*, <https://doi.org/10.1016/j.jaccpubpol.2023.107119>
- Fleischmann, A., Lammers, J., 2020. Power and moral thinking, *Current Opinion in Psychology*, 33:23–27
- Junça-Silva, A. and Silva, D. (2023), "The buffering effect of micro-daily events on the relationship between the dark triad traits and counterproductive work behavior", *Management Research Review*, Vol. 46 No. 5, pp. 667-681.
- Kim, K.H., Guinote, A., 2021. Cheating at the Top: Trait Dominance Explains Dishonesty More Consistently Than Social Power, Personality and Social Psychology Bulletin, Vol 20(1):1–16
- Lalot, F., Jauch, M., Abrams, D., 2022. Look past the divide: Social dominance, authoritarianism, future thinking, and superordinate identity underlie the political divide on environmental issues, *Current Research in Ecological and Social Psychology*, 3, DOI:10.1016/j.cresp.2022.100062
- Rom, S. C., and Conway, P. 2018. The strategic moral self: self-presentation shapes moral dilemma judgments. *J. Exp. Soc. Psychol.* 74, 24–37.
- Scholl, A., Sassenberg, K., Ellemers, N., Scheepers, D., & de Wit, F. 2018. Highly identified power-holders feel responsible: The interplay between social identification and social power within groups. *British Journal of Social Psychology*, 57(1), 112–129.
- Picard, C.F. (2016). The marketization of accountancy. *Critical Perspectives on Accounting*, 34, 79-97.
- Pratto, F., J., Sidanius, and S. Levin. 2006. Social dominance theory and the dynamics of intergroup relations: Taking stock and looking forward. *European Review of Social Psychology*, 17:271-320.
- Wakslak, C. J., J. T. Jost, T. R. Tyler, and E. S. Chen. 2007. Moral outrage mediates the dampening effect of system justification on support for redistributive social policies. *Psychological Science* 18 (3):267–274.
- دستکاری عاطفی بر مدیریت سود، فصلنامه حسابداری ارزشی و رفتاری، سال ۵، صص ۳۵۱-۳۸۳.
- صادقیان، مسعود؛ بنی مهد، بهمن؛ جهانگیرنیا، حسین؛ غلامی جمکرانی، رضا (۱۳۹۸) ماکیاولیسم، جهتگیری اخلاقی و گزارشگری مالی متقلبانه. بررسیهای حسابداری و حسابرسی، ۳(۲۶)، ۴۱۳-۴۳۴
- صفرزاده، محمد حسین؛ هوشمند کاشانی، عباس (۱۳۹۹) ویژگی های حسابرس، گرایش های حرفه ای و تجاری و تاثیر آن ها بر کیفیت حسابرسی مطالعات تجربی حسابداری مالی، سال ۱۷ شماره ۶۸، صص ۱۴۵-۱۶۵
- مشهدی قره قیبه، هادی. مراد زاده فرد، مهدی؛ فرقان دوست حقیقی، کامبیز؛ بنی مهد، بهمن. (۱۳۹۸). ماکیاولیسم، پول پرستی، فرهنگ مشتری مداری و خرید اظهار نظر حسابرسی از سوی صاحبکار، دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، دوره ۸، شماره ۲۹، صص ۱۶۱-۱۷۳
- ملکی دنیا، نیکومرام هاشم (۱۴۰۲) رابطه میان فریبکاری و منفعت طلبی در میان حسابرسان: شواهدی از حسابرسان شاغل در بخش دولتی و خصوصی، دو فصلنامه علمی حسابداری ارزشی و رفتاری، دوره ۸ شماره ۱۵، مقاله آماده انتشار
- ملکی دنیا، بنی مهد بهمن، وکیلی فرد حمیدرضا (۱۴۰۱) رابطه میان سلطه اجتماعی و بی تفاوتی اخلاقی: شواهدی از حرفه حسابرسی، دو فصلنامه علمی حسابداری ارزشی و رفتاری، دوره ۷ شماره ۱۳، صص ۲۰۰-۲۲۳
- یوسفی شارمی، میر امید؛ بنی مهد، بهمن؛ مرادزاده فرد، مهدی؛ همتی، بهرام. (۱۴۰۱)، تحلیل ارتباط خشم اخلاقی با بی طرفی حسابرس، اخلاق در علوم و فناوری، سال هفدهم، شماره ۳، صص ۱۴۷-۱۵۲.
- Althouse, M., (2023) *Social Dominance, Moral Disengagement, and Workplace Bullying*, Ph.D Dissertation, The Chicago School of Professional Psychology
- Bagherabadi S M, Banimahd B, Royaei R. The Relationship between Machiavellianism and Moral Identity of Auditors: Examining the Role of Gender. *Int. J. Ethics Soc* 2023; 5 (1) :43-49 <http://ijethics.com/article-1-231-en.html>
- Bronchain, J., Raynal, P., & Chabrol, H. 2019. The network structure of psychopathic personality traits in a non-institutionalized sample. *Personality and Individual Differences*, 146, 41–45

Accounting Knowledge & Management Auditing
Vol. 15/ No. 58/ Summer 2025

The Relationship Between Machiavellianism, Social Dominance and Moral Courage: Evidence of the Auditing Profession

Miramid Yousefi Sharmi

Ph.D student of accounting department, Karaj branch , Islamic Azad University, Karaj, Iran
omidyousefiii@gmail.com

Mehdi Moradzadefard

Associate Professor, Department of Accounting, Karaj Branch, Islamic Azad University - Karaj, Iran
Moradzadefard@yahoo.com

Bahman Banimahd

Professor, Department of Accounting, Karaj Branch, Islamic Azad University - Karaj, Iran
Dr.banimahd@gmail.com

Bahram Hemti

Assistant Professor of Accounting Department, Karaj Branch, Islamic Azad University - Karaj, Iran
hemmati_b@yahoo.com

Abstract

The moral and behavioral characteristics of people affect their decisions and judgments. The purpose of this research is to investigate the relationship between Machiavellianism, social dominance, and moral courage in the auditing profession. The statistical population of the research includes all certified public accountants working in the auditing organization and private firms that are members of the IACPA, and 306 members of the IACPA were selected as a statistical sample using a simple random sampling method. Questionnaires were used to collect data and structural equations were used to analyze data. The research results show that Machiavellianism has a positive and significant effect on social dominance and a negative and significant effect on moral courage. Also, social dominance has a negative and significant effect on moral courage. In other words, with the increase of Machiavellian tendencies and social dominance in auditors, moral courage decreases in them. Considering the importance of ethics in the auditing profession, the findings of this research can be beneficial for the policymakers of the auditing profession in order to comply with professional ethics.

Key Words: Machiavellianism, Social Dominance, Moral Courage, and Auditing Profession

